

Nieuwe Midden-Oligocene Mollusken uit „de Vlijt”

door H.C.J. Bosch

Door nieuwe vondsten en determinaties wordt het aantal bekende molluskensoorten uit de groeve "de Vlijt", bij Winterswijk, steeds groter.

Onder "nieuw" moet hier worden verstaan; nieuw voor deze groeve. (Het is niet uitgesloten dat dit in enkele gevallen ook nieuw voor Nederland is). "Bekend" zijnde met behulp van de bestaande literatuur of gedetermineerd vergelijkingsmateriaal van elders tot op de soort gedetermineerde fossielen. Tot de bekende zou ik echter ook die fossielen willen rekenen, die door beschadiging niet verder dan tot op het genus determineerbaar zijn, maar ter completering van het faunaoverzicht toch vermeld dienen te worden.

Sinds Cadée, 1961, een overzicht gaf van de toen bekende mollusken van de Vlijt, zijn vijf nieuwe soorten gepubliceerd. Kruijzinga '62 beschrijft *Arturia* cf. *ziczag* (Sow), een *Nautilus* Boekschoten, 1963, vermeldt *Natica fissurata* von Koenen en *Seila trilineata* (Philippe). Cadée, 1965, vermeldt "*Delphinula*" *speyeri* von Koenen en *Cerithium kunthi* von Koenen. Hij zet in dit artikel uiteen, dat volgens de opvattingen van Tembrock, 1964¹⁾ de door Boekschoten als *Seila trilineata* von Koenen gedetermineerde soort *Seila spicula* von Koenen of *Seila augusta* Tembrock moeten heten, maar wegens het ontbreken van de topwindingen niet tot op de soort determineerbaar is. De laatst genoemde *Seila*-soorten verschillen nl. door de sculptuur van de zes topwindingen.

Thans kunnen weer vier soorten aan de lijst worden toegevoegd. Het zijn:

Uxia granulata (Nyst, 1843)
Acamptogenotia morreni (de Koninck, 1837)
Thracia nysti von Koenen, 1868
Teredo. sp.

Zij bevinden zich in mijn collectie.

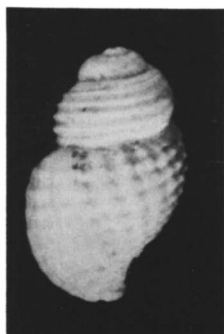
De aangehaalde literatuur is van belang wegens de daarin voorkomende beschrijving, de literatuurvermeldingen (Görges, 1952), of de nomenclatuur.

¹⁾ M.L. Tembrock, 1964, Einige Beispiele von Faziesabhängigkeit bei teriären Gastropoden. Ber.d.Geol.Gesell.D.D.R., Bd.9 (3), p.311-337.

UXIA GRANULATA (Nyst, 1843)

Fig. 1a, 1b, 2.

- 1843 *Cancellaria granulata* Nob. - Nyst. Coq. et polyp. foss. Belg. pg. 479. pl. XXXIX, fig. 14.
- 1843 *Cancellaria minuta* Nob. - Nyst, Coq. et polyp. foss. Belg. pg. 482, pl. XXXVIII, fig. 23.
- 1855 *Cancellaria granulata* Nyst - Beyrich, Nordd. Tertlargebirge, pg. 567, pl. 26, fig. 7-9.
- 1867 *Cancellaria granulata* Nyst - von Koenen, Mittel-Oligocän, pg. 72.
- 1867 *Cancellaria granulata* Nyst - Speyer, Kassel, pg. pg. 179, pl. XVI, fig. 6-8.
- 1891 *Cancellaria granulata* Nyst - von Koenen, Unter-Oligocän, pg. 135, pl. IX, fig. 4-6.
- 1943 *Uxia* (*Uxia*) *granulata* (Nyst) - Albrecht & Valk, Olig. Invert. Südlimburg, pg. 75, pl. 7, fig. 179-184.
- 1952 *Uxia granulata* (Nyst, 1843) - Gürges, Kassel, pg. 97.
- 1957 *Uxia granulata* Nyst, sp. 1843 - Glibert, Rupelien superieur, et Chattien, pg. 74.

Uxia granulata

(Nyst, 1843)

Uxia granulata

(Nyst, 1843)

Uxia granulata (Nyst, 1843)

Juveniele schelpen van deze soort worden vrij algemeen gevonden. Het exemplaar van fig. 1a is 3,0 mm hoog, de grootste dikte is 2,1 mm; dat van fig. 2 is 27 mm hoog, terwijl de grootste dikte 1,5 mm is. Ze hebben resp. $4\frac{1}{2}$ en ca. 4 windingen. Op het afgeplatte, gladde embryonale gedeelte van ca. $2\frac{1}{2}$ winding volgt een wat bollere winding, waarop zes spiralen verschijnen, die in de richting van de mond steeds duidelijker worden. De onderste spiraal ligt tegen de sutuur, de bovenste is de dunste. De groeven tussen de spiralen zijn twee á twee-en-een-half maal zo breed als de enigszins afgeplatte bovenkant van de spiralen. Groeilijnen worden op de laatste aanwezige winding zichtbaar tussen de spiralen. Op de laatste halve winding ontstaan knobbels op de kruisingen van de groeilijnen en de spiralen. Er zijn negen wat schuinstaande knobbelrijen. Bij de laatste drie rijen zijn ook de groeven tussen de spiralen verdikt, zodat radiale ribben ontstaan. De mond beslaat ongeveer de halve hoogte van de schelp. De mondrand is verdikt en heeft aan de binnenkant tien knobbeltjes. De columella heeft twee plooiën, waarvan de bovenste de grootste is en zich op de helft van de mondhoogte bevindt. Het kanaal is kort

Volwassen exemplaren kunnen 16 mm hoog worden. Ze hebben ca. zeven windingen en twaalf tot vijftien radiale ribben per winding met daartussen twee of drie oude mondranden.

ACAMPTOGENOTIA MORRENI (de Koninck, 1837)

Fig. 3.

1837 Pleurotoma morreni Mihi	- de Koninck, Descr. Coq. foss. Basele etc., pg. 21, pl. I, fig. 3.
1843 Pleurotoma morreni de Koninck	- Nyst, Coq. et polyp. foss. Belg. pg. 510, pl. XIII, fig. 6a-b.
1867 Pleurotoma morreni de Koninck	- Speyer, Kassel, pg. 197, pl. XXI, fig. 4a-b, 5a-c.
1889 Pseudotoma morreni de Kon.	- von Koenen, Unter-Oligocän, pg. 480, pl. XXX, fig. 1a-b, 2a-c.
1952 Genota (Pseudotoma) morreni (Koninck 1838)	- Görge, Kassel, pg. 110.
1957 Acamptogenotia morreni Koninck, sp. 1837	- Chattien, pg. 80.

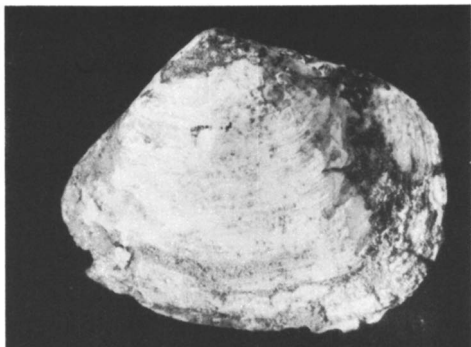
Eén beschadigd exemplaar heb ik gevonden. De mond en het vierde deel van de laatste winding zijn afgebrokkeld, zodat ik de andere kant van de schelp heb gefotografeerd om een duidelijker indruk van de sculptuur te verkrijgen. De hoogte van de beschadigde schelp is 17 mm, de grootste dikte 10 mm. De top is gecorrodeerd. In totaal zijn $4\frac{1}{2}$ winding aanwezig, waarvan de laatste twee ieder met twaalf radiale ribben. Om de middenwindingen lopen zij vrijwel recht omhoog, om op ongeveer de halve hoogte van de winding hun grootste dikte te krijgen. Daarboven is de schelp diep ingezonken. De ribben zijn op dit deel nog maar zwak. Ze lopen door tot de bovenste sutuur. Op de laatste winding is het onderste gedeelte van de ribben in de richting van de mond gebogen. Op de middenwinding bevinden zich acht, op de laatste winding ca. 20 spiralen, waartussen secundaire. De groeilijnen verlopen met een flauwe, omgekeerde S-bocht. De inbocht (sinus) bevindt zich op het ingezonken deel van de winding. Op de kruisingen van groeilijnen en spiralen bevinden zich knobbeltjes, die de schelp een gekorrelde aanzien geven.

Acamptogenotia morreni
(de Koninck, 1837)

THRACIA NYSTI von Koenen, 1868.
fig. 4.

1868 Thracia nysti von Koenen - von Koenen, Mittel-Oligocän, pg. 268, pl. XXX, fig. 4a-g.

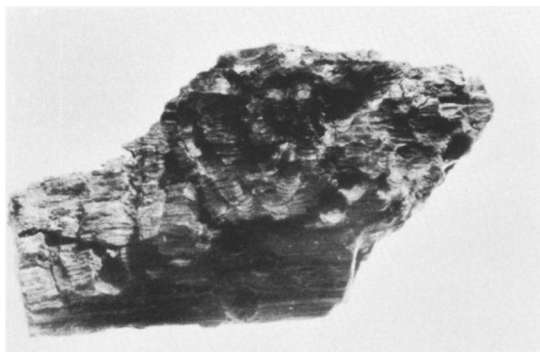
Thracia nysti von Koenen 1868.

Slechts één, gepyrtiriseerd en enigszins beschadigd exemplaar is mij bekend. De afmetingen zijn: lengte 23,5, hoogte 19 mm. De dikte kan niet gemeten worden omdat de linkerklep is ingedrukt. De omtrek is hier en daar beschadigd, maar de groeilijnen verlopen volgens het hoekige model dat von Koenen van zijn exemplaren beschrijft, zij het iets minder duidelijk. Op de plaatsen van de knikken in de groeilijnen is het schelpoppervlak iets meer gebogen dan daartussen, waardoor drie flauwe radiale richels aanwezig zijn. Op enkele plaatsen is met een loep nog iets zichtbaar van de korrelige sculptuur..

TEREDO spec.

fig. 5

Deze foto is gemaakt van een stukje fossiel hout, 72x40x 22 mm met talrijke gaten en gangen van een Teredo-soort. Schelpstukjes en paletten zijn niet gevonden, zodat de soort niet bepaald kan worden.

Teredo sp.

Hilversum, 24 april, 1965.

Geraadpleegde literatuur.

- Albrecht, J.C.H. en Valk, W. - 1943, Oligocäne Inverbraten von Süd-Limburg. (Mededelingen v.d. Geol. Stichting, Serie C, IV-I, no. 3).
- Beyrich, E. - 1853-1856. Die Conchylien des Norddeutschen Tertiärgebirges (Zeitschr. Deutschen Geol. Gesellsch., zweites und drittes Stück, Band VI, 1854).
- Boekschoten, G.J. - 1963. Vondsten en verwachtingen van het Oligoceen van Oost-Nederland. Grondboor en Hamer no. 3, pg. 90-95.
- Cadee, G.C. - 1961, Oligocene mollusken van de Vlijt. In: Fossielen van de Vlijt Uitgave Harys Geologie kader van de N.J.N.
- Cadee, G.C. - 1965. Nieuwe molusken uit de Vlijt. Mededelingen van de werkgroep voor Kwartaire en Tertiaire geologie, Vol. 2, no. 1, pg. 6-8.
- Glibert, M. - Pelecypodes et Gastropodes du Rupelien superieur et du Chattien de la Belgique.
- Görge, J. - 1952. Die Lamellibranchiaten und Gastropoden des Oberoligocänen Meeressandes von Kassel. (Abhandlungen Hessischen Landesamt für Bodenforschung, Heft 4).
- Koenen, A. von - 1866-1869. Das marine Mittel-Oligocän und seine Mollusken-Fauna Palaeontographica, Band XVI, fasc. 2, 1867; fasc. 6, 1868.
- Koenen, A. von - 1889-1894. Das Norddeutsche Unter-Oligocän und seine Mollusken-Fauna (Abhandlungen zur Geologischen Specialkarte vom Preussen und den Thüringischen Staaten, Band X).
- Koninck, L. de - 1837. Description des Coquilles Fossiles de l'argile de Basele, Boom, Schelle, etc. Nouv. Mém. cour. de l'Acad. Roy. de science etc. de Bruxelles, T. XI, 1838.
- Kruizinga, P. - 1962. Arturia cf. ziczag (Sow) from Winterswijk. Kon. Ac. van Wetensch. Amsterdam. Reprinted from proceed. Ser. B '65 No. 3.
- Nyst, P.H. - 1843. Description des coquilles et polyptiers fossiles des terrains tertiaires de la Belgique. Mém. cour. de l'Acad. Roy. Sc. de Bruxelles, T. XVIII.
- Speyer, O. - 1866-1869. Die Conchylien des Casseler Tertiärbildungen, Palaeontographica, Band XVI, fasc. 5, 1867.